

איך גנב הפנטגון 158 מיליון דולר משווייץ

דמיין שאתה נכנס למסעדה, מזמין בקבוק יין וסטייק, והמלצר אומר לך: "שלם על היין מראש; נחייב אותך על הסטייק כשהוא יגיע." אתה מוסר את המזומן עבור היין — מיד, בתום לב. עוברות שעות. המטבח שקט — אין יין, אין סטייק, כלום. כשאתה מתלונן ואומר שאתה מקפיד כל תשלומים נוספים עד שמהו יופיע בפועל, המנהל מחייך ומשיב: "אה, כבר לקחנו את כסף היין שלך והזמנו אותו לסטייק. זו בכל זאת חשבון אחד גדול — המדיניות שלנו מאפשרת לנו להעביר כספים בין ההזמנות שלך בכל פעם שאחד הצדדים חסר. המטבח עובד קשה מאחור... רק לא בשביל השולחן שלך כרגע."

זה בדיוק מה ששווייץ מרגישה עכשיו.

בסוף מרץ 2026, חשף המשדר הציבורי השווייצרי SRF שהארצות הברית העבירה בשקט כ-126 מיליון פרנק שווייצרי — כ-158 מיליון דולר — מתשלומים ששווייץ כבר שילמה במלואם ובזמן, לטובת תוכנית מטוסי הקרב F-35 שלה. הכספים הועברו בתוך קרן נאמנות משותפת אחת של מכירות צבאיות זרות (FMS) כדי לכסות גירעונות בחוזה ההגנה האווירית הפטריוט הנפרד של שווייץ, למרות שברן הקפיאה את תשלומי הפטריוט בדיוק בגלל עיכובי אספקה מסיביים שנגרמו בגלל עדיפות אמריקאית לבעלות ברית אחרות. שווייץ, לקוחה מופתית שלא התעכבה מעולם בתשלומים, גילתה שתשלומיה בתום לב הועברו בשקט כדי לשמור על זרימת מזומנים ללוקהיד מרטין למרות אפס התקדמות גלויה בהזמנות שלה.

הזמנת הפטריוט של שווייץ: הורדת עדיפות, לא ברירת מחדל

כחלק מתוכנית המודרניזציה האווירית Air2030, הזמינה שווייץ חמש יחידות ירי פטריוט (סוללות) לצד עד 36 מטוסי קרב חמקניים F-35A Lightning II (שקוצצו מאוחר יותר לכ-30 מסיבות עלות). שני התוכניות עוברות את כל התשלומים דרך מערכת המכירות הצבאיות הזרות האמריקאית. שווייץ עמדה בכל לוח הזמנים של התשלומים ללא עיכוב.

האספקה של הפטריוט הייתה אמורה להתחיל במקור בין 2026–2028. ב-2025 וושינגטון ציינה תחילה עדיפות לאוקראינה, מה שהדחה את האספקה השווייצרית. לאחר מכן פרץ הסכסוך עם איראן, והפנטגון הוריד את עדיפות ההזמנה השווייצרית עוד יותר. עד תחילת 2026 נאמר לברן שהלוח הזמנים התארך בארבע עד חמש שנים — ואולי יותר — בעוד עלויות התוכנית התנפחו עד 50 אחוז, מ-2 מיליארד לכ-3 מיליארד פרנק שווייצרי. בסתיו 2025 הקפיאה שווייץ תשלומים נוספים לפטריוט, בטענה שללא התקדמות ייצור או אספקה ניתנת לאימות, אין לה חובה להמשיך לשלם.

תוכנית ה-F-35 התמודדה גם היא עם חריגות עלויות ולחצי ייצור, אך שווייץ המשיכה לבצע את התשלומים לקרן המשותפת, בציפייה מלאה ששני התוכניות יטופלו כנפרדות.

האבסורד המתמטי של הסכסוך עם איראן

זה לא קרה בחלל ריק. ארצות הברית וישראל שרפו כמויות עצומות של טילי יירוט פטריוט במהלך המלחמה נגד איראן. רק בארבעת הימים הראשונים של הסכסוך, כוחות אמריקאיים וכוחות בעלות ברית ירו 943 טילי פטריוט — כמעט כל התפוקה של 18 חודשים בקצב ייצור שלום רגיל.

כל טיל יירוט פטריוט PAC-3 MSE עולה כ-3.9-4.2 מיליון דולר. המל"טים האיראניים הזולים מסוג Shaded שהם יירוט עולים בין 20,000 ל-50,000 דולר ליחידה. איראן מייצרת כ-10,000 מל"טים כאלה בחודש. המתמטיקה אינה סולחת:

- ירייה אחת של פטריוט עולה כ-100 פעמים יותר מהמל"ט Shaded הממוצע.
- בקצב הייצור הנוכחי (כ-50-60 טילים בחודש), ייקח יותר מ-16 שנים רק כדי להתאים לחודש אחד של תפוקת המל"טים האיראנית — בהנחה של יעילות מושלמת שלעולם אינה קיימת בלחימה.

גם עם הבטחת לוקהיד מרטין להכפיל פי ארבעה את הייצור ל-2,000 טילים בשנה, המתמטיקה נשארת בלתי אפשרית: 10,000 מל"טים בחודש ÷ 167 טילים בחודש = **60 חודשים (5 שנים)** רק כדי להתאים לקצב הייצור הנוכחי של איראן — וזה בהנחה של יעילות יירוט מושלמת, דבר שלעולם לא קורה בלחימה אמיתית.

הבלתי אפשרי המתמטי הזה חורג מעבר לכישלון אסטרטגי — הוא מייצג הפרה בסיסית של הבסיס החוזי. כאשר המיליון הופך לבלתי אפשרי מבחינה מתמטית בגלל נסיבות שנמצאות לחלוטין בשליטת המוכר (מתן עדיפות ללקוחות אחרים מסיבות גיאופוליטיות), חובת הקונה לבצע מופטרת על פי עקרונות המשפט הבינלאומי. שווייץ שפטה בצדק שההבטחה הזו להתרחבות היא חסרת משמעות מול היתרון הייצורי המכריע של איראן. תאריך האספקה של הפטריוטים השווייצריים התארך למעשה לאינסוף לא בגלל עיכובי ייצור, אלא משום שהגישה האסטרטגית כולה הייתה נידונה לכישלון מתמטי. ההערכה הרציונלית הזו — המבוססת על ניתוח אסטרטגי, ולא על סירוב לשלם — היא שהובילה את ברן להשעות את התשלומים המתקדמים.

האבסורד המתמטי הזה הוא הסיבה האמיתית שבגללה הפנטגון העביר את כספי ה-F-35 השווייצריים. העברת הכספים מעולם לא הייתה קשורה לעזור לשווייץ לקבל את המערכות המאוחרות שלה. זו הייתה מניפולציה מכוונת להשתמש בכספי משלמי המסים השווייצריים כדי לממן את מאמץ המלחמה האמריקאי שלה עצמה במזרח התיכון — לשמור על קווי הייצור פועלים ועל טילי היירוט זורמים לפעולות אמריקאיות וישראליות נגד איראן, בעוד שהזמנות שווייץ עצמה נשארו בעדיפות נמוכה ולא מסופקות. בפועל, שווייץ הניטרלית נאלצה לממן את הסכסוך עצמו שהפך את אספקת הפטריוטים שלה לבלתי אפשרית מלכתחילה.

פרצת הקרן המשותפת

על פי כללי FMS, **כל** התשלומים השווייצריים לנשק אמריקאי — F-35, פטריוט או כל דבר אחר — זורמים לקרן נאמנות משותפת אחת שמנוהלת על ידי הפנטגון. נוסח החוזה מאפשר במפורש לארצות הברית להעביר כספים בין התוכניות של הלקוח עצמו בכל פעם שאחד הצדדים מראה גירעון.

שווייץ התייחסה לשני החוזים כנקודות מינוף נפרדות ופעלה בתום לב. היא השעתה את תשלומי הפטריוט וציפתה שכספי ה-F-35 יישארו מוגנים בתוכנית הזו. במקום זאת, הפנטגון פשוט העביר את הכספים הקיימים מה-F-35 כדי לשמור על צד הפטריוט בחיים, ועקף את ההקפאה לחלוטין. הכסף המשיך לזרום ללוקהיד מרטין ולשותפיה למרות שכמעט ולא היה שום התקדמות באספקה הספציפית לשווייץ באף אחת מהמערכות. כדי לסתום את החור שנוצר בתקציב ה-F-35 שלה, משרד ההגנה השווייצרי נאלץ להקדים עשרות מיליוני פרנקים נוספים מתקציב משלמי המסים.

ההשלכות הפוליטיות בשווייץ

מנהל ארמסוויס אורס לווהר, הבכיר הרשמי ביותר בתחום החימוש בשווייץ, אישר את ההעברה ל-SRF אך יכול היה לתאר את הסכום בפומבי רק כ"סכום נמוך של שלוש ספרות מיליונים". הוא כינה את המצב

"מאוד לא מספק". האירוע עורר שאלות פרלמנטריות בברן וקריאות מחודשות לחקירה מלאה. מחוקקים מכל הקשת הפוליטית דנים כעת בגלוי בשאלה האם לקצץ עוד יותר את הזמנת ה-F-35 או לחפש חלופות אירופיות (כגון SAMP/T הצרפתי) לצורכי הגנה אווירית עתידיים כדי להימנע מסוג זה של תלות בספק שדוחק שותפים קטנים וניטרליים לסוף התור.

חשבון נפש מוסרי ואתי

אין בית דין פלילי בינלאומי שישפוט זאת כ"גניבה" או "הונאה". ובכל זאת, על פי כל סטנדרט מוסרי או אתי — ובוודאי על פי עקרונות המשפט המקובל בנוגע לחוזים, תום לב והתעשרות שלא כדין — המניפולציה של הפנטגון מרגישה זהה לחלוטין להתנהלות בחוסר תום לב. שווייץ שילמה בזמן, עמדה בכל חובותיה, ופשוט מימשה את זכותה לעצור תשלומים נוספים בתוכנית שהורדה לעדיפות עד כדי היעלמות.

אירוע זה חושף הפרה ריבונית בסיסית: משלמי המסים השווייצריים שמימנו את הגנת ארצם גילו שכספם הועבר כדי לממן מלחמות התקפה אמריקאיות במזרח התיכון. זה מעולם לא היה סתם סכסוך חוזי. זו הייתה מדינה ניטרלית שנאלצה לממן סכסוכים שנמצאים לגמרי מחוץ לאינטרסים הביטחוניים שלה, כאשר דולרי המסים של אזרחיה משמשים למטרות שסותרות ישירות את מדיניות החוץ השווייצרית ארוכת השנים של ניטרליות.

עקרון **pacta sunt servanda** ("הסכמים חייבים להתקיים") הוא אבן יסוד במשפט הבינלאומי. למרות שהשפה הטכנית של קרן FMS המשותפת עשויה לתת לארצות הברית עלה תאנה חוזי, רוח העסקה — תשלומים מבוססי התקדמות הקשורים לאספקה שניתן לאמת — נפגעה קשות. שווייץ ביקשה רק את הביצוע שהתחייבה לו. במקום זאת, כספה הועבר כדי לממן תוכנית שהורדה לעדיפות מסיבות שנמצאות לגמרי מחוץ לשליטת ברן.

חויית שווייץ היא כיום חלק מרשומה הולכת וגדלה של הסיבות לכך שמדינות צריכות להיות זהירות מאוד בכניסה לחוזי הגנה עם יצרנים אמריקאים. ארצות הברית פיתחה מוניטין נורא כקבלן הגנה — כזה שמעניק עדיפות ללקוחות עם קשרים פוליטיים על פני התחייבויות חוזיות, משתמש בפרצות פיננסיות כדי למצות ערך מקסימלי ללא קשר לאספקה, ובונה תלות רק כדי לנצל אותה למטרות גיאופוליטיות. קרנות משותפות מציעות נוחות ניהולית למוכר אך מותירות את הקונה ללא המינוף המיועד. כשאתה משלם מראש על היין והמסעדה מזמינה את הכסף לסטייק שלעולם לא מגיע — בזמן שהבישול האמיתי מתבצע להזמנה דחופה של מישהו אחר — אתה לומד במהירות מי באמת שולט בחשבון.

האם ברן תצליח להשיג פיצויים, קנסות או שקיפות רבה יותר — זה עדיין יתברר. לעת עתה, האירוע הזה עומד כמקרה לימוד קלאסי של חוסר איזון כוח בחוזי הגנה: הקונה כותב את הצ'קים, עומד בכל המועדים, ועדיין נדחק לסוף התור. שווייץ לא עשתה שום דבר רע. היא פשוט גילתה, בדרך הקשה, שתום לב לא תמיד זוכה להעדפות כאשר הנוחות הגיאופוליטית קוראת.